

ALEXANDRU CAZABAN ON THE RADIO. ABOUT UNFORTUNATE EVENTS

Monica Ghiță (Stoica)
PhD student, University of Bucharest

Abstract: Alexandru Cazaban is known more as a writer and journalist and less as a lecturer of the Romanian interwar public radio. In this paper I have highlighted its radio contribution, identifying the number of conferences held on radio, but also the number of conferences existing in the Written Archive of the Romanian Broadcasting Society. In the detailed presentation, the paper is limited to analyzing the text of a single conference and is based on a subjective selection, given by the interest in the topic approached by the author, which refers to the behaviors of a part of the Romanian rural population from the interwar period.

Keywords: Alexandru Cazaban on the radio, social behavior, unfortunate events, radio conference, the interwar period.

Introducere

Descendent dintr-o familie cu origini franțuzești și cu dovedite înclinații artistice¹, Alexandru [Al.] Cazaban² (1872-1966) s-a remarcat în perioada interbelică în calitate de scriitor, ziarist și conferențiar la radioul public românesc. A ocupat diverse funcții ministeriale și a fost membru în Consiliul de Administrație al Societății Române de Radiodifuziune (SRR) în perioada 1935-1936.

S-a impus prin scrieri portretistice, cinegetice și prin reflectarea lumii provinciale. În viziunea scriitorului și jurnalistului Titus Vîjeu, povestirile vânătorești îl situează pe Al. Cazaban alături de autorii ruși Serghei Aksakov și Ivan Turgheniev și de francezul Guy de Maupassant³. De asemenea, latura umoristică s-a făcut remarcată în multe dintre textele sale literare și în articolele semnate în presa scrisă a vremii.

Din creația literară a lui Al. Cazaban se remarcă momentul debutului, în 1903, cu volumul de proză scurtă *Încurcă-lume*, romanul *Un om supărător* (1924) și ultimul volum de proză scurtă *Deștept băiat!* publicat în 1961.

Ca ziarist, Al. Cazaban a debutat în 1895 în revista lui Anton Bacalbașa, *Moș Teacă*. A fost colaborator apropiat al mai multor publicații cunoscute în epocă precum *Moftul român*, *Luceafărul*, *Universul* sau *Viața românească*. Și a fost, la rându-i, creator de reviste, editând, în 1899, publicația umoristică *Bolta rece*.

¹Alexandru Cazaban s-a născut la Iași. A fost nepotul inginerului francez François Cazaban care, în 1853, a venit la Iași pentru realizarea serviciului telegrafic în Moldova. De atunci nu a mai părăsit România. Și-a continuat cu succes activitatea ca inginer și arhitect și și-a legat numele de numeroase proiecte de infrastructură și arhitecturale din zona Moldovei. François Cazaban, bunicul lui Alexandru Cazaban, a avut 15 copii rezultați din două căsnicii. Numeroasa familie a Cazabanilor a dat României nume mari în domeniul artei precum actorul Jules Cazaban, sculptorul Ion Irimescu, compozitorul și pianistul Costin Cazaban sau Sorana Coroamă Stanca, regizoare și critic de teatru. Pentru monografia familiei Cazaban și prezentarea fiecăruia dintre cei mai cunoscuți membri ai săi, vezi: DIMITRIU, Eugen. *Cazabanii - o cronică de familie*. București, Ed. "Monitorul Oficial", 2004. 580 p.

²Mai este cunoscut și sub numele de Alecu Cazaban.

³VÎJEU, Titus. Ghid bibliografic al scriitorilor din radio: 1928-2004. București: Editura "Casa Radio", 2004. p. 58.

Activitatea radiofonică

O latură mai puțin cunoscută a lui Al. Cazaban este cea de conferențiar la radio, de aceea, activitatea sa radiofonică va face obiectul studiului *Alexandru Cazaban la radio. Despre întâmplări nefericite*. Lucrarea prezintă contribuția radiofonică a lui Al. Cazaban în perioada interbelică, punând accent pe conținutul unei conferințe al cărei subiect evidențiază anumite comportamente din societatea rurală românească interbelică.

Conform datelor adunate din primele două volume ale lucrării *Bibliografia radiofonică românească* și din Arhiva Scrisă a SRR, între 1930 și 1937, Al. Cazaban a susținut la postul public de radio din România, 16 conferințe, dintre care doar 10 se mai păstrează în Arhiva Scrisă a SRR: *Poveste de Crăciun* (1932), *Un tovarăș primejdios* (1933), *O ultimă consolare: o schiță umoristică* (1933), *Snoave* (1933), *Cunoștințe folositoare* (1935), *Grija stăpânului* (1935), *Lectură pentru săteni* (1936), *Cunoștințe folositoare. Despre unele apucături urâte* (1936), *În casa pădurarului* (1936), *Cunoștințe folositoare. De Bobotează într-o târlă* (1937). Textele celorlalte 6 conferințe nu se găsesc în arhiva radioului, titlurile lor și anii în care au fost susținute au putut fi reconstituite pe baza *Bibliografiei radiofonice românești*. Acestea sunt: *Povești vântorești* (1930), *Lecturi* (20 aug. 1931), *Lecturi* (03 sept. 1931), *Despre vânătoare* (1932), *Vânătoarești* (1932), *Despre vânătoare* (1936).

Dintre aceste conferințe pe teme literare și vânătoarești, atrage atenția *Cunoștințe folositoare. Despre unele apucături urâte*⁴, o prelegere cu puternic mesaj educativ, difuzată la 21 iunie 1936 în emisiunea *Ora satului*, în care Al. Cazaban a exemplificat „apucăturile urâte” ale unor oameni și a încercat, prin puterea exemplului, să le sugereze ascultătorilor importanța educației și a unui comportament civilizată în societate.

Analiza textului

Conferința *Cunoștințe folositoare. Despre unele apucături urâte* pune în valoare capacitățile lui Al. Cazaban de analiză și de reflectare a lumii înconjurătoare. Acesta conturează în 18 file manuscrise comportamentul social din anumite zone ale României interbelice, bazându-se pe informațiile din presa vremii, pe evenimente trăite de el însuși sau povestite de călătorii străini pe care i-a întâlnit prin țară.

Pornind de la o serie de întâmplări nefericite, Al. Cazaban le-a vorbit ascultătorilor despre atitudinea distructivă a unor oameni, despre comportamentele deplasate pe care le-a numit „apucături urâte”. A ținut să menționeze că astfel de oameni „se bucură în sufletul lor atunci când pot s-aducă o pagubă cuiva, să-i pricinuiască un neajuns, ori să strice un lucru folositor obștei, fără alt scop decât să facă rău și numai rău”⁵.

Între „apucăturile urâte”, Al. Cazaban a enumerat în cadrul conferinței radiofonice: aruncarea cu pietre în trenurile de călători pe timpul nopții, aruncarea cu pietre în automobile și indiferența față de bunul public. Toate aceste fapte antisociale au fost exemplificate cu scopul de a prezenta ascultătorilor efectele unor acțiuni necugetate și necesitatea unui comportament civilizată în societate.

Aruncarea cu pietre în trenurile de călători pe timpul nopții reprezintă o faptă condamnată și revoltătoare ce nu trebuie să aibă loc nicăieri în lume. Și cu toate acestea, se întâmplase tocmai în România unde, după cum remarca Al. Cazaban, „oamenii sunt blânzi, miloși, milostivi și cu frica-n Dumnezeu”⁶.

⁴CAZABAN, Alexandru. *Cunoștințe folositoare. Despre unele apucături*, conferință difuzată la 21 iunie 1936 în emisiunea *Ora satului*. În Arhiva SRR, dosar nr.5/1936, 18 file mss, cu iscălitura de identificare a autorului.

⁵ *Ibidem*, fila 1.

⁶ *Ibidem*, fila 2.

Însă contrar imaginii pozitive a poporului, apăreau tot mai multe acte de vandalizare a trenurilor pe timpul nopții între stații. În textul conferinței se precizează că unei astfel de acțiuni premeditate sau inconștiente i-a căzut victimă un copil. Aflat la fereastra unui tren în mișcare alături de mama lui, acesta „a fost lovit de o piatră cu atâta putere, încât a murit năpraznic”⁷.

Pentru a sublina gravitatea unor asemenea fapte, Al. Cazaban le-a atras atenția ascultătorilor că nu mai există nicio țară în lume unde oamenilor să le fie teamă să călătorească noaptea cu trenul pentru a nu fi loviți de pietrele aruncate de răufăcători. Comportamentul primitiv de a arunca cu pietre într-un tren aflat în mișcare, nu făcea decât să creeze României interbelice o imagine de țară barbară, cu oameni needucați, în care nesiguranța pândește la tot pasul.

Întâmplările nefericite și primejdioase nu i-au ocolit nici pe străinii care ne-au vizitat țara. Aflăm din textul conferinței *Cunoștințe folositoare. Despre unele apucături urâte* că, un astfel de episod nedorit, i-a fost povestit lui Al. Cazaban de un inginer elvețian. Acesta, aflat într-o călătorie cu trenul prin România, cu puțin timp înainte să ajungă la București „s-a pomenit cu un pietroi, care străbătând prin geam, a căzut drept în mijlocul vagonului”⁸. Din fericire, nu a fost nimeni lovit, însă inginerul elvețianul a refuzat să creadă că cel care a aruncat cu piatra a fost român, ci mai degrabă „un străin care a vrut să facă de ocară numele de român”⁹.

Elvețianul și-a argumentat opinia în fața lui Al. Cazaban prin faptul că el știa că „țărânel român este prea bun creștin” și considera că n-ar fi fost capabil de astfel de „apucături”, pe care nu le-a întâlnit nici în țările sălbatice în care a călătorit. Ar fi fost chiar dezamăgit să afle că, într-adevăr, un român a fost cel care a aruncat cu piatra: „îți spun drept că mi-ar părea rău să află că cel care a aruncat piatra e un român și nu un străin”¹⁰.

Din cuvintele inginerului elvețian deducem încrederea aproape totală în cumințenia și bunătatea românului, de aici și refuzul lui de a-i atribui anumite fapte care îl scoteau din tiparele în care îl încadraseră. De asemenea, acesta a făcut referire la „țărânel român” pentru că astfel de evenimente aveau loc, după cum se menționează în conferință, atunci când trenurile treceau prin zonele rurale ale țării. După exemplificarea acestui episod rușinos, Al. Cazaban i-a sfătuit pe ascultătorii emisiunii *Ora satului* ca, atunci când află de vandalizarea cu pietre a unui tren în apropierea satului lor, să caute să-l identifice pe făptaș, după care să-l predea autorităților.

Cea de-a doua „apucătură urâtă” prezentată în conferință a fost aruncarea cu pietre în automobile. În acest caz, copiii erau cei care își luau ca țintă automobilele în mișcare. Pentru acest tip de comportament inacceptabil, Al. Cazaban a prezentat cazul unui medic în vârstă din Ploiești care, deplasându-se către un pacient dintr-un sat prahovean, a fost rănit, după ce parbrizul mașinii în care se afla a fost spart cu pietre aruncate de câțiva copii. Cioburile i-au provocat răni pe față medicului, așa încât acesta nu a mai ajuns la pacient, ci s-a întors la spitalul din Ploiești pentru îngrijiri medicale. De această dată, „apucătura urâtă” a avut o dublă consecință: un medic accidentat și un pacient lipsit de îngrijirea medicală.

Indiferența față de bunul public sau cum o denumește Al. Cazaban „lipsa de cinstire a bunului obștesc” este cea de-a treia „apucătură urâtă” cu care societatea rurală românească interbelică s-a confruntat. Pentru acest tip de comportament a fost dat ca exemplu un prefect „dintr-un județ de pe Valea Oltului” care și-a propus „să înfăptuiască lucruri folositoare sâtenilor”. Dorind să amenajeze spațiul public și să le ofere confort termic drumetșilor pe

⁷ *Ibidem*, fila 3.

⁸ *Ibidem*, fila 4.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, fila 5.

timpul verii, a plantat puieti de arbori de o parte și de alta a unui drum județean foarte circulat, care lega patru sate.

Și de această dată lipsa de educație și nepăsarea și-au spus cuvântul, deoarece toți puietii au fost furați la scurtă vreme după plantare, chiar de către locuitorii satelor care ar fi beneficiat de umbra copacilor amenajați pe marginea respectivului drum. Iar puietii furați nu au fost replantați, ci distruși: „Din acești copăcei, unii au făcut coadă de bici, alții bătă de păscut porcii, iar alții i-au rupt, numai așa de plăcere să-i vadă ciunțiți ori ca să strice un lucru care nu-i al lor, ci al obștei”¹¹.

Revoltat de un asemenea barbarism, Cazaban a dat ascultătorilor o pildă de civilizație, evocând comportamentul altor popoare față de bunul public: „În alte țări, ca Germania de pildă, nimeni nu îndrăznește să se atingă de arborii sădiți în lungul drumurilor. Nu numai că nu îndrăznește niciun om să aducă vreo vătămare puietilor, da' încă îi îngrijește dacă e nevoie”¹².

Tot pentru a evidenția bătaia de joc la adresa bunului public, conferențiarul a vorbit despre o întâmplare trăită chiar de el în satul Vădăstrița¹³. Cazaban povestește că era într-o zi călduroasă de vară și a dorit să-și potolească setea. Ajungând la o fântână de care știa, a constatat că nu avea nici cu ce să scoată apă, nici cu ce să bea. Dar a aflat, cu uimire, de la un băiat care păștea oile în apropiere, că înaintea lui fusese un sătean, Vasile Călărașu, care, după ce și-a potolit setea, a spart ulciorul și a rostit blestemul: „De capul celui care o veni după mine să bea apă”¹⁴.

În amestecul de răutate, indiferență și barbarism al celor povestite, Al. Cazaban a a adăugat și o rază de speranță. A încheiat conferința într-o notă optimistă, prin exemple pozitive, arătând că există acei oameni cuminți, buni și cu frică de Dumnezeu cu care străinii identificau poporul român.

Un prim exemplu de umanitate, de respect față de semeni și de bunul public este reprezentat de băiatul-păstor, care i-a recomandat lui Cazaban o altă fântână unde să-și potolească setea. Fântâna îngrijită aparținea lui Moș Vărgolici -al doilea exemplu pozitiv- un țăran cu un comportament social exemplar, dar nefericit că există în satul lui semeni care distrug, fără să le pese de ceea ce este al tuturor.

Pentru a urmări situaerea geografică a „apucăturilor urâte”, exemplificate în cadrul conferinței radiofonice, le-am încadrat, conform datelor prezentate, în tabelul următor:

„Apucături urâte” (consecința)	Autorul /Autorii	Locul întâmpării
aruncarea cu pietre într-un tren de călători (uciderea unui copil)	Om/Oameni matur(i)	-
aruncarea cu pietre într-un tren de călători (doar pagube materiale)	Om/Oameni matur(i)	În apropiere de București
aruncarea cu pietre într-un automobil (rănirea unui medic aflat în drum spre pacientul său)	Copii	un sat din jud. Prahova
Distrugerea puietilor plantați de-o parte și de alta a unui drum județean (distrugerea bunului public)	Om/Oameni matur(i)	un jud. de pe Valea Oltului
Distrugerea recipientelor de scos și de băut apă dintr-o fântână publică (distrugerea bunului public cu scopul însetării drumeților)	săteanul Vasile Călărașu	satul Vădăstrița, jud. Olt

Din tabelul prezentat se observă că exemplele despre „apucăturile urâte” sunt preponderent din sudul țării, că ele sunt săvârșite atât de maturi, cât și de copii, fapt ce ne

¹¹ *Ibidem*, fila 10.

¹² *Ibidem*.

¹³ Localitate din județul Olt.

¹⁴ CAZABAN, Alexandru. *Op.Cit.*, fila 16.

determină să constatăm că în această zonă existau mari curențe de educație în rândul unei anumite părți a populației rurale interbelice.

Concluzii

Din analiza conferinței se remarcă lipsa de educație a unor locuitori din mediul rural, generatoare de fapte necugetate și de comportamente barbare. Conferința s-a impus ca un semnal de alarmă la adresa societății rurale românești interbelice, iar faptul că a fost difuzată în emisiunea *Ora satului* întărește și mai mult acest aspect. Pildele și sfaturile oferite de Al. Cazaban au avut ca scop conștientizarea populației din mediul rural asupra propriilor fapte și a efectelor grave ce pot decurge de pe urma acestora. Conferențiarul a încercat, prin intermediul radioului, să ofere o lecție de educație și să atragă atenția asupra necesității unui comportament civilizată în societate. De asemenea, din exemplele date de Al. Cazaban, „apucăturile urâte” erau întâlnite mai mult în sudul rural al țării, ceea ce întărește convingerea că, în perioada interbelică, reprezenta zona cea mai săracă în materie de educație socială și culturală.

BIBLIOGRAPHY

Documente de arhivă

CAZABAN, Alexandru. *Cunoștințe folositoare. Despre unele apucături*, conferință difuzată la 21 iunie 1936 în emisiunea *Ora satului*. În Arhiva SRR, dosar nr.5/1936, 18 file mss, cu iscălitura de identificare a autorului.

Arhiva SRR. În Societatea Română de Radiodifuziune [online], [accesat la: 06.10.2019]. Disponibil la <http://www.srr.ro>

Lucrări de specialitate

DIMITRIU, Eugen. *Cazabanii - o cronică de familie*. București, Ed. “Monitorul Oficial”, 2004. 580 p.

MUȘETEȘANU, Liliana (coord.). *Bibliografia Radiofonică Românească: 1928 -1935*, Vol. I, Colecția Biblioteca Radio. București: Editura “Casa Radio”, 1998. 593 p.

MUȘETEȘANU, Liliana (coord.). *Bibliografia Radiofonică Românească: 1936-1940*, Vol. II, Colecția Biblioteca Radio. București: Editura “Casa Radio”, 2000. 480 p.

VÎJEU, Titus. *Ghid bibliografic al scriitorilor din radio: 1928-2004*. București: Editura “Casa Radio”, 2004. 394 p.